

Kampen om ordene

Bredsdorff, Nils

Published in:
Information

Publication date:
2006

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Bredsdorff, N. (2006). Kampen om ordene. *Information*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Kronik i Information d. 2. maj 2006

Kampen om ordene

Nils Bredsdorff

Der er opstået nye skillelinjer i dansk politik i spørgsmålet om ytringsfrihed: Multierne og fundierne. De strides om, hvilke konsekvenser Muhammed-tegningerne skal have for det politiske liv. Striden står om betydningen af ordene anerkendelse og respekt – og det er ikke en strid om ord, men en kamp på liv og død om grundlaget for demokratiet.

Store dele af den politiske og kulturelle elite har kritiseret regeringens konkrete diplomatiske praksis og Jyllandspostens provokation og regeringens opfattelse af ytringsfrihedens grænser. De centrale kritikpunkter har været manglende respektfuldhed, manglende dannelse, manglende høflighed og hensynsfuldhed samt ofte implicite påstande om, at religionsfriheden står over ytringsfriheden ved, at visse religiøse dogmer skal være unddraget kritik. Den manglende respektfuldhed over for islam er blevet identificeret som islamofobi, racisme og indvandrefjendskab.

Over for den hensynsfulde elite står de respektløse og udannede. Det er en blandet forsamling af højrefløjspolitikere fra DF, anti-indvandringscampagnere (som Lars Hedegaard og Karen Jespersen) og regeringens topfolk garneret med intellektuelle fribyttere (som undertegnede) fra venstrefløjen. Bent Winther fra Information navngav i en analyse hovedfløjene i det borgerlige Danmark multikulturalister og nationalliberalister (23.03.06). Denne skillelinje deler ikke kun den borgerlige lejr. Den går ned gennem hele det politiske spektrum. På den ene side den uskønne blanding af principryttere, fundamentalister og ærkereaktionære og på den anden side et lige så blandet sammenrend af tidligere modsætninger – Jørgen Dragsdahl og Uffe Ellemann. Multikulturalisterne omfatter sidstnævnte som frontfigur og har fået deres egen organisation Co-existence of Civilisations med deltagelse af akademiske islameksperter, religiøse top-guruer og både LO og DI topfolk. De har to indflydelsesrige talerør, Mandag Morgen og Politiken. Store dele af den kulturelle elite og venstrefløjen hører med. Det er denne elite, der har formuleret den multikulturalistiske linje, som var den

herskende politiske forståelse af integrationsproblemet, indtil Fogh Rasmussen skiftede den ud med sin egen elite ved at kritisere smagsdommeriet.

Ser man et øjeblik for analysens skyld udelukkende på den grundlæggende konflikt om ytringsfrihedsspørgsmålet, kan man forenkle billedet ved at tale om multierne og fundierne. Fundierne hævder, at ytringsfriheden skal være så vid som muligt, sagt kort at den indeholder retten til latterliggørelse og kritik af det religiøse hokuspokus. Retspraksis (også ved Den europæiske Menneskerettighedsdomstol, som dele af fundierne ikke kan udstå!) giver ytringsfriheden prioritet ved rettighedssammenstød f.eks. med religionsfriheden. Ytringsfriheden er en af de fundamentale politiske rettigheder, en 'grundrettighed' i demokratiet.

Striden mellem multier og fundier har været intensiv og delt gamle politiske grupperinger og alliancer og bladhuse. Med Politikens ledere som standarter og anført af Ellemanns kampråb for hensynsfuldhed og anstændighed havde multierne og den kulturelle elite i lang tid en god sag, selvom de var i opposition. Fundierne var tydeligvis splittede. Især præstefætrene gjorde det vanskeligt. Deres sprogbrug er ufatteligt hadsk og indvandrefjendsk, og de sværter dermed alle andre fundiers standpunkter til. I deres opgør med kulturradikalismens afkom, multikulturalismen, forsvinder behændigt også kulturradikalismens kritik af religion og obskurantisme, den bornerte småborgerlige nationalisme og fascismen.

Kampen mellem multier og fundier drejer sig kun om ord – men om de vigtigste ord i vores liv som politiske borgere. Man kan anskue dem parvist: Anerkendelse over for respekt, tolerance over for hensyntagen – fundier over for multier. Et af de hårdest prøvede ordpar er anerkendelse og respekt, fordi multierne fra begyndelsen hævdede, at Muhammedtegningerne og den sammenhæng, de blev bragt i, var respektløs. Selvfølgelig har man lov til at bringe tegningerne, men man har også pligt til at udvise respekt for andres følelser. Sagen drejer sig om respekt og høflighed. Der er ytringsret, men ikke pligt, og respekt for andres dybe – især religiøse - følelser tilsiger tavshed, hævder de.

Men det er en fundamental misforståelse. Ingen kan have respekt for noget, de ikke kender. Der er tale om et af multikulturalismens paradokser: I sin velvillige uddeling af respekt til alle livs- og tankeformer, i sin omfattende kulturrelativisme udviser den ikke respekt, men ligegyldighed, alt er lige gyldigt. Kravet om respekt er enten et krav om at lade 2 og fem være lige eller et angstfyldt krav om at vise respekt, inden respektløsheden mødes med vold. I et demokratisk samfund anerkender borgerne hinandens ret til at have forskellige og modstridende synspunkter. Nogle af dem kan jeg vise respekt, andre vil jeg kritisere eller latterliggøre – som f.eks. troen på Saligkåningsprocessen af den afdøde pave eller troen på Skrifternes guddommelighed og eksistensen af engle. Men jeg anerkender deres ret til deres synspunkter – så længe de ikke opfordrer til vold eller forfølgelse af andre.

Respektfuld og høflig kan ytringsfriheden principielt aldrig være, fordi indholdet af de to begreber er omstridte og til forhandling; hvad der er respekt for den ene, er ligegyldighed for den anden, som sagt. Som den kendte engelsk amerikanske retsfilosof Ronald Dworkin har sagt det i en artikel med titlen Retten til latterliggørelse: ”Latterliggørelse er en særlig form for ytring; dens substans kan ikke pakkes om i en mindre stødende retorisk form uden at udtrykke noget meget forskelligt fra det, der var intentionen. Det er grunden til at vittighedstegninger og andre former for latterliggørelse i århundreder, også når de var illegale, har været blandt de vigtigste våben for både hæderlige og ondsindede politiske bevægelser. Derfor kan ingen person, uanset hvor magtfuld eller magtesløs, besidde en ret til ikke at blive forhånet og krænket”. Et krav om respektfuld og høflig tale som et middel til at få modsætninger til at forliges eller holdt under kontrol er i virkeligheden et krav om censur.

Hertil svares som regel, at alle jo hele tiden udøver selvcensur – ellers ville samfundet gå i opløsning. Men igen er der tale om en fundamental misforståelse. Den selvcensur eller politiske socialisering, vi alle – heldigvis - er underlagt, ytrer sig netop forskelligt. Søren Krarups og den afdøde paves selvcensur er meget forskellig, og min og Abu Labans er det også, ligesom vi har ekstremt forskellige opfattelser af respekt. Et krav om respekt vil stække nogens og privilegere andres ytringsret – f.eks. de kritiske i forhold til de tavse. For det tavse borgerskab, som kun vækkes hvis eksportchancerne

begrænses, og for respektfulde juridiske professorer er det næppe noget problem at vise hjertets dannelse og holde høflig kæft.

Det andet begrebspar, det er værd at se på, er tolerance over for hensyntagen. Ligesom ytringsfrihed er kravet om tolerance helt fundamentalt hos de fundier, der er inspireret af Oplysningens krav om fornuftsbaseet politisk argumentation. Og her ses det tydeligt, at Muhammed-krisen har opdelt det politiske landskab på en ny måde, fordi mange ellers uenige debatdeltagere har et allergisk forhold både til fornuften og Oplysningen. Dele af fundierne (DF) og dele af multierne (de kulturrelativistiske) og store dele af venstrefløjen ser Oplysningen og rettighedstænkningen som enten en ugudeligt sætten mennesket i gudernes sted eller en vestlig kulturimperialistisk eurocentrismes nedtromling af andre kulturer. Oplysningens insisteren på fornuften og retten til respektløs kritik er ikke i høj kurs - hverken på venstre- eller højrefløj.

Filosoffen Kai Sørlander har formuleret sagen eksemplarisk klart: ”Det er ikke rigtigt at tolerance er noget, som skal udvises af den, som aktivt udøver sin ytringsfrihed.

Tværtimod. Tolerance er noget, der skal udvises af samfundet (eller statsmagten) eller af dem, som krænktes af ytringerne ... Ytringsfrihed gælder den, som taler. Tolerance er et krav til den, som hører ...” (Jyllandsposten 27. marts). Multierne, f.eks Co-existence of civilizations, mener derimod, at den der bruger sin ret til at sige sin mening, skal tage hensyn og vise respekt. Tolerance opfordrer til og muliggør kritik og satire.

Hensyntagen lukker af og vil i tilspidsede situationer som Muhammed-krisen blokere for kritik og befordre dannet selvcensur og respektfuld tavshed henover sociale og politiske konflikter.

I en diskussion af religiøs tolerance gør filosofen Jürgen Habermas en i en dansk sammenhæng ekstrem vigtig iagttagelse: Det fundamentale krav om tolerance, som skal udvises af et demokratisk samfunds medlemmer for at sikre alle standpunkters ligestilling, forudsætter, at alle medlemmerne er fuldgældige medlemmer af samfundet, borgere i det politiske fællesskab.

Det betyder, at en indvandrerpolitik som DFs og dermed regeringens, der bestandigt

stiller spørgsmålstegn ved nogle medlemmers fulde medlemskab – eller truer med at smide dem ud af kollektivet - ingen ret har til at kræve tolerance af dem, som holdes ude. Meget vid ytringsfrihed og anerkendelse af modstanderens ret til at ytre sit muligvis respektløse standpunkt og pligt til at tolerere en (næsten) grænseløse kritik og satire er vejen ud af den onde cirkel af gensidig udelukkelse. Det gælder for DF'ere og islamister og det gælder for de dannede og de ubehøvlede.